

't Seghen Waert

jaargang 35 aflevering 4

november 2016

uitgave van het
Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

't Seghen Waert

jaargang 35 aflevering 4

november 2016

uitgave van het
Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Contact

Oud Soetermeer, Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer, tel. 079 319 06 83

www.oudsoetermeer.nl; info@oudsoetermeer.nl

Ledenadministratie en bezorging: ledenadministratie@oudsoetermeer.nl, tel. 079 331 58 28

Dagelijks bestuur

dhr. B.J. van Eken, voorzitter@oudsoetermeer.nl, tel. 06 54346224

dhr. J. de Rooter, secretaris@oudsoetermeer.nl, tel. 06 21265975

dhr. P.A. Bekking, penningmeester@oudsoetermeer.nl, tel. 079 341 94 90

Werkgroepen en commissies

Activiteitencommissie: activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl, tel. 079 351 70 47

Archeologische Werkgroep: awz@oudsoetermeer.nl

Werkgroep Collectie: collectie@oudsoetermeer.nl

Commissie Historisch Erfgoed: che@oudsoetermeer.nl

Genealogische Werkgroep: gvz@oudsoetermeer.nl

Leesgroep Lastige Letters: paleografie@oudsoetermeer.nl

Filmwerkgroep: wbbg@oudsoetermeer.nl

Bankrekeningnummers

Contributie: NL 68 ABNA 06 13 09 20 07

Giften: NL 65 ABNA 06 13 09 83 66

Colofon

Uitgave: Historisch Genootschap Oud Soetermeer; ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, J. de Kler, R. Tousain, T. Vermeulen;

redactie@oudsoetermeer.nl

Vormgeving: R. Tousain

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

Omslag: Een dagje uit, met de leden naar Leerdam (foto Aat Hoogland)

INHOUD

Herinneringen aan 't Oude Huis

2

Ronald Grootveld en Ton Vermeulen

We zouden het een lichtelijk nostalgische column kunnen noemen, de terugblik door Ronald en Ton. Het vertrek na dertig jaar uit een huis dat bijna anderhalve eeuw geleden werd gebouwd. Op voorhand al een beetje heimwee, maar ook trots op wat in die dertig jaar is bereikt door de inzet van de vele vrijwilligers en dankbaar voor de vriendschappen. Tot slot scharen zij zich ook achter de uitspraak van Willem Bilderdijk (1756 – 1813): 'In het verleden ligt het heden, in het nu wat worden zal'.

In gesprek met Jan van der Spek

6

E.W. van den Burg en C.M.A.M. van Wijk-Moers

Met de naam Van der Spek gaat het in Zoetermeer natuurlijk ook over 'de Blauwe' en 'de Groene', maar in dit interview is een man aan het woord die in 1974 het tweede makelaarskantoor opende in een gemeente waar de bouw van woningen net 'op stoom' gekomen was.

Van Zoetermeersche Meer naar Meerpolder

18

Ton Vermeulen

Vierhonderd jaar geleden: 'minder meer en meer polder'. Het water waar Zoetermeer zijn naam aan te danken heeft, is vierhonderd jaar geleden met behulp van windmolens naar de Oude Rijn en de Vliet verplaatst. Hier een voorproefje van een boek over 400 jaar Meerpolder dat binnenkort verschijnt.

Zouaven, moderne kruisvaarders of 19e-eeuwse jihadisten?

24

Gertjan Moers

Bij de paus komt nu niet snel de gedachte op aan een veldheer met een leger. Paus Pius IX beschikte over een echt leger, bestaande uit huurlingen, dat het grondgebied van de paus moest verdedigen. In dat leger vochten ook echte Zoetermeeders mee, maar van het zoet der overwinning konden zij niet proeven.

Herinneringen aan 't Oude Huis

Ronald Grootveld en Ton Vermeulen

Twee rasechte Oud Soetermeeders aan het woord over dertig jaar in 't Oude Huis.

Afgelopen zomer was het precies 30 jaar geleden dat de Archeologische Werkgroep Zoetermeer de garage naast 't Oude Huis betrok. Daarvoor had het oude politiebureau aan de Julianalaan met twee cellen als eerste onderkomen gediend. De oudheidkamer van Oud Soetermeer aan de Julianalaan was al lang te klein en de vondsten, gereedschappen en documentatie van de AWZ stonden in een oud schoolgebouwtje aan de 5 Meistraat. De groeiende collectie, het toenemende aantal leden en een in de politiek niet onbekende voorzitter, Henk Oskam, zorgden er eind 1985 voor dat de gemeenteraad besloot een deel van 't Oude Huis aan de Dorpsstraat aan Oud Soetermeer ter beschikking te stellen. Vanaf het begin wilden we hier een Historisch Museum. Want de geschiedenis bestuderen was slechts één facet, het uitdragen was minstens zo belangrijk.

Bewoners door de jaren heen

't Oude Huis was ooit een burgemeesterswoning geweest totdat in de Tweede Wereldoorlog het kersverse tandartsenbruidspaar Kentgens daar kwam wonen en werken. Eind jaren '60 kwam het in handen van de gemeente die ruimte zocht voor haar uitdijende ambtenarenapparaat. Vooral het college van b. en w. had er haar vergader- en kantoorruimte en beneden zat de afdeling Voorlichting met de enorme maquette van Zoetermeer. Nog voordat de laatste ambtenaren goed en wel naar het nieuwe stadhuis waren vertrokken, kreeg de AWZ in mei 1986 de sleutel van de garage rechts van 't Oude Huis, waar de werkgroep direct met zijn spullen introk. Niet veel later kreeg de vereniging de sleutels van het pand zelf en kon de grote klus beginnen. Een tegenvaller was wel dat de helft van de begane grond was bestemd voor de Sociaal Raadsman en dat de voorkamers op de eerste verdieping dienden voor samenkomsten van de werkgroep Anonieme Alcoholisten. Zo hadden we direct medebewoners met wie we een voordeur, trap, keukentje en sleutels deelden, met de nodige afstemmingsperikelen tot gevolg natuurlijk. Zowel de Raadsman als de AA-werkgroep ontvingen lieden die zich liever niet al te nadrukkelijk bekend wilden maken. Dat is lastig als je een verenigingsgebouw en een museum wilt exploiteren. Ik (Ronald) kan me nog goed de zware rookwalmen op de eerste verdieping herinneren, ontstaan bij wijze van compensatie van het gedwongen gebrek aan alcohol waarschijnlijk. De samenwoning duurde niet lang maar toch wel enkele jaren.

Je kon toen nog van de voordeur via de gang helemaal naar de achterkant van het gebouw lopen. Links zat de Raadsman, rechts het museum en aan het einde links de trap naar boven. Op 28 februari 1987 zou wethouder Anja Latenstein van Voorst de officiële opening verrichten. Ik (Ronald) zie ons nog zitten, de avonden er voor, op de vloer, gekleurd karton snijden voor de passe-partouts van de tentoonstelling "Oud Zoetermeer, ook het bekijken waard!"

Carosseriebedrijf Lamboo zou het naambord in de tuin leveren. Wij blij, want dat moest er goed uitzien en het werd geheel gesponsord. Alleen: toen het was geplaatst, bleek dat de openingstijden er verkeerd op stonden: vrijdagavond, zaterdag en zondag. Nog net voor de komst van de wethouder kon het bord worden vervangen door een exemplaar zonder koopavonden.

Museum wordt stichting

Andere tentoonstellingen volgden: 'Monumenteel Zoetermeer' en 'Huis te Palenstein, zijn eigenaren en bewoners'. Het bleek al ras dat dit werk voor vrijwilligers te veel tijd kostte, er was een betaalde kracht nodig. Om het financiële risico voor de vereniging grotendeels uit te sluiten, richtte Oud Soetermeer een stichting op die het museum moest gaan exploiteren. Het museum zou een betaalde conservator moeten krijgen en subsidie van de gemeente. En die subsidie kregen we ook: ongeveer fl. 49.000 voor conservator en tentoonstellingen. Daar begon in 1988 mijn (Ton) echte werk op 't Oude Huis. Voorzitter Cor van Wieringen had mij in een onbewaakt ogenblik gevraagd of ik als historicus bestuurslid wilde worden, kostte nauwelijks tijd. Hoewel mijn vrouw direct tegensputterde zei ik 'ja'. Het werden ongeveer de drukste zes jaren van mijn leven. Prachtige tentoonstellingen gemaakt door de eerste conservator, Hilje Wolfson en later Jouetta van der Ploeg. Overal geld losweken, verbouwingen realiseren en de meest 'fantastische' jaarverslagen schrijven.

Een dieptepunt was de brand in het achterhalletje in 1992 waarbij het hele gebouw van binnen onder een laag roet raakte. En ik (Ton)'s nachts om half drie -net een uur klaar met lessen voorbereiden- door een volledig in paniek geraakte vrijwilliger werd gebeld dat er iets aan de hand was, maar wat daar kon hij niet uitkomen. Hij kon alleen maar roepen: 'brand'. Vervolgens wisten we deze tegenslag een positieve wending te geven door met veel publiciteit en een charmeoffensief het pand weer op te knappen en tegelijk een grote beveiligings-subsidie van de gemeente los te peuten.

Emoties rond splitsing

De jaren die volgden waren vooral gewijd aan Oud Soetermeer. We zaten in de lift, van 300 naar 1300 leden, met name door 't Oude Huis, ons steeds fraaiere en professionelere 't Seghen Waert, vele boeken en nog meer activiteiten. Na enkele jaren ging de organisatievorm waarbij de vereniging het bestuur van de stichting benoemde, echter knellen. De stichting Museum 't Oude Huis wilde een andere koers varen en zich niet meer alleen op de historie richten. Na een emotionele ledenvergadering in mei 1998 was de splitsing een feit. Dat waren heftige maanden, waarin ik (Ton) bijna het vertrouwen in de mens verloor, maar uiteindelijk is alles goed gekomen.

Het mooiste plekje van Zoetermeer, achter 't Oude Huis
(foto Ton Vermeulen)

Waardevolle berinningen

We denken met plezier terug aan de koffiemomenten op het balkon onder de 140 jaar oude beuk, de mooie gesprekken en de samenwerking met de andere vrijwilligers die de kracht gaven altijd maar door te gaan. De jongeren van de archeologische werkgroep die de boel vernieuwden en opschudden.

En niet te vergeten die prachtige monumentale tuin. Gezeten op de maquette van Palenstein is het rustig vergaderen en achter in de tuin ligt het mooiste plekje van Zoetermeer: water en groen op de terp van het oude dorp in een stilte die alleen door de randstadrail wordt onderbroken. Oud en nieuw komen hiermee samen, net zoals gaat gebeuren in ons nieuwe pand en in het tuintje van Dorpsstraat 132. Daar zijn wij van overtuigd en wij hopen dat de toekomstige gebruikers van 't Oude Huis van deze al sinds de middeleeuwen groene ruimte in het hart van Zoetermeer net zo zullen genieten als wij al die jaren heb gedaan.

In gesprek met Jan van der Spek

E.W. van den Burg en C.M.A.M. van Wijk-Moers

Inleiding

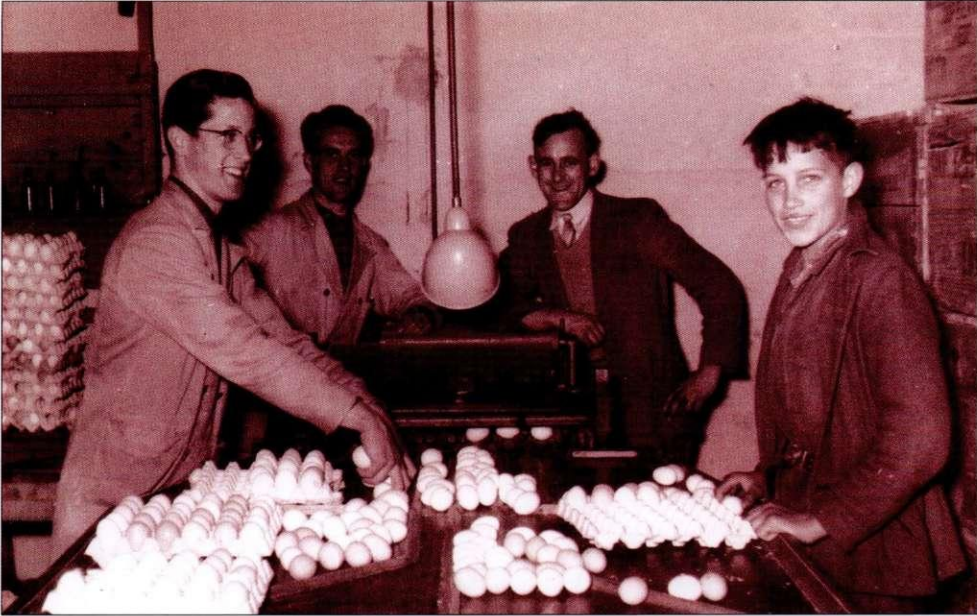
Jan van der Spek is een groot deel van zijn werkzame leven makelaar geweest in Zoetermeer en iemand uit die branche hadden wij nog niet eerder gesproken. Het was temeer interessant, omdat hij zijn beroep uitoefende in een tijd dat Zoetermeer in de groei was en dan zou onze vraag kunnen zijn of hij ook daadwerkelijk een rol heeft gespeeld in de uitbreiding. Dan was er verder de vraag over zijn afkomst: zou hij nog uit één van de families stammen die werden aangeduid met de "Blauwe" - en de "Groene" Spekken?

Het gezin

'De volledige naam van mijn vader is Cornelis (Cees) Jasper van der Spek. Hij was de oudste uit een gezin met 19 kinderen en hij heeft als kind meegemaakt dat er acht broertjes en zusjes overleden. Ons gezin bestond uit acht kinderen, zes meisjes en twee jongens. Mijn broer Piet en zuster Jos zijn helaas overleden. Voordat wij naar de Stationsstraat 77 verhuisden, woonden we aan de Schinkelweg. Mijn geboortedatum is 21 september 1935. Ik was de eerste in het gezin die niet in Zegwaart is geboren; op 1 mei 1935 waren Zoetermeer en Zegwaart namelijk samengegaan'.

De afkomst

'Ik ben verwant aan een van de "Van der Spekken" die werden aangeduid met de "Blauwe" en "Groene" van der Spek. Die bijnamen waren er om het verschil aan te geven tussen de twee bedrijven, het ene reed in blauwe en het andere in groene auto's. De Blauwe Van der Spek (Fa. A. van der Spek & Zn) is heel lang geleden opgericht door Arie van der Spek, bijgenaamd de Sik, vanwege zijn baardje, hij was een oom van mijn vader. De pakhuizen waren gevestigd aan de Dorpsstraat, waar vroeger de gereformeerde kerk was en waar nu makelaar Bussines Connect is gevestigd. In 1993 bestonden ze honderd jaar. De opvolger van Arie Sik was Cor van der Spek en de zoon van Cor, Hans, volgde zijn vader weer op. Ik zie de wagens nog voor me, ze waren inderdaad blauw. Ik meen dat ze zich vooral toelegden op eieren, kaas, roomboter en in mindere mate op margarine. Ze bedienden heel veel restaurants en bakkers. Hans, een achterneef van mij, had de leiding van het bedrijf, samen met de heren Borremans en Jo Meijer. In een later stadium is het bedrijf verkocht, naar ik meen aan de

Eieren sorteren in het pakhuis aan de Stationsstraat 77. V.l.n.r.: Jan van der Spek, Piet van der Spek, eierhandelaar Verwey uit Oudewater en Arie van der Steen, pakhuisnecht, 1951/1954 (Coll. Jan van der Spek)

Melkunie. En de Melkunie heeft het weer verkocht aan Albert Heijn. Die had een bedrijf in Ede en die zijn samen gegaan als Deli XL. Voor zover ik weet is het zo gegaan. Dus de naam Van der Spek, in de betekenis van de Blauwe Van der Spek is helemaal weg’.

De Groene Van der Spek. (Gebroeders Van der Spek)

‘Voor zover mij bekend zijn mijn ooms Arie en Leen van der Spek, kort voor de oorlog aan de Stationsstraat, over het spoor, begonnen als Gebroeders Van der Spek. Zij waren de zonen van Pieter Jacobus, Bode Piet, broer van Arie Sik. Zij deden in hoofdzaak in eieren en kaas en zij bedienden meer kruideniers en melkboeren. Mijn vader was bekend onder de naam “Eieren Cees”. Een korte periode heeft mijn vader ook deel uitgemaakt van de Gebroeders Van der Spek, maar hij is weer zelfstandig doorgegaan. Mijn vader zag er kennelijk meer in om eieren en kaas te verkopen aan de boterboeren in Zoetermeer en de winkeliers in de omliggende steden en is daar met broer Piet in verder gegaan. Zij hebben de zaak verkocht aan Van Drenth, een eierenhandel in Culemborg. En die Van Drenth was gelijk verliefd op een van mijn zusters en hij is mijn zwager geworden! In de verte ben ik dus nog verwant aan de Groene Van der Spekken’.

De lagere school en de MULO (Meer Uitgebreid Lager Onderwijs)

'Op 1 april 1941 ging ik naar de lagere school, de School met den Bijbel in de Dorpsstraat. In die tijd begonnen de lagere scholen nog op 1 april. De zomervakantie begon op 1 augustus en duurde tot een paar dagen in september. Op 31 augustus was koningin Wilhelmina jarig, en zo konden de kinderen de Oranje-feesten meemaken, voordat de scholen weer begonnen.

Juffrouw van Aalst was onze eerste onderwijzeres, een lieve juffrouw. Een van de nieuwe kinderen bleef maar huilen om zijn moeder. Bovenmeester Nieuwenhuijsen kwam poolshoogte nemen in de nieuwe klas en hoorde het luide geween van deze leerling aan. Als "groot" pedagoog schreeuwde hij het dubbel gefrustreerde kind op zeer luide toon toe "Je moet nog harder schreeuwen, dan hoort je moeder je tenminste". Het verbouwereerde kind zat in de vierde klas nog te huilen. Homme de Vries vonden wij een strenge onderwijzer. Er is iets gebeurd wat ik nooit vergeten ben. Ik had voor een aantal postzegels met Harm Schans aan de overkant een loep geruild. Wij noemden het een brandglas. Als je in het zonnetje naar het brandpunt zocht en gevonden had ontstond er onder onmiddellijk brand. Kortom, het was een groot bezit voor mij. In de klas scheen de zon zo mooi op onze houten bank, dat ik de verleiding niet kon weerstaan om het glas te proberen. Resultaat: een prachtig omhoog kringelende rookpluim. Volgend resultaat: inname van mijn prachtige bezit en nooit meer teruggezien en dat vond ik toch niet fair. Op een reünie heb ik De Vries aan dit kinderleed herinnerd, maar zonder resultaat. Dat moet je dan je hele leven meedragen. In de oorlogsjaren waren er ook wel spannende momenten op school. Als kind vind je dat eerder interessant dan gevaarlijk. Werd er weer eens een beschieting door een geallieerde jager uitgevoerd op een auto of Duitse legerwagen die op de rijksweg reed, dan moesten wij allemaal onder de bank. Grote pret. De beschieting kon niet lang genoeg duren.

Omdat de Duitsers onze school hadden gevorderd, hebben we aan het einde van de oorlog les gehad in de graanloods van Boon aan de Schinkelweg. Wat mij nog te binnen schiet is, dat wij daar, voor het eerst een grote sinaasappel kregen. Een wereldwonder!

In 1947 ben ik naar de MULO gegaan, ook in de Dorpsstraat. Enkele herinneringen daar aan: oprichter en hoofd van MULO was de heer Jongebreur. Een fijne man. Had hij strafwerk opgegeven, dan vergat hij er meestal om te vragen en wij vergaten het natuurlijk ook, maar dat lukte niet altijd. Enige andere leraren die ik mij herinner waren de heren Petter, Van Doornum, Hartog en Lankhuizen. Was Lankhuizen kwaad en wij wachtten even, dan kon hijzelf ook zijn lachen niet houden. Altijd prijs. Ik heb het diploma gehaald met vrijstelling van meetkunde en algebra. Daar bakte ik niets van'.

Boter, kaas en eieren

'Mijn vader had een boter- kaas- en eierenzaak. De nadruk lag wel meer op de kaas en de eieren. Veel boterboeren kwamen 's morgens hun eieren en kaas halen. Altijd een gezellige drukte. Op een gegeven moment ging de knecht, Huug Scholten weg en toen ben ik in de zaak gekomen. Van 1951 tot 1954 heb ik thuis gewerkt. Iedere donderdagmorgen om een uur of zes stapte ik met mijn vader in de auto. In de winter had je klompen aan met stro erin, want een kachel zat toen nog niet in de auto. Ik weet nog wel dat mijn vader in Zoetermeer een grote sigaar opstak en al rokend daarmee tot aan de eierenmarkt in Barneveld reed.

Verder moest ik, samen met mijn broer Piet, bestellingen bezorgen bij de klanten, boterboeren en winkeliers in de omliggende dorpen en steden. Piet heeft mij in de Hoogeveen (achter Benthuizen) de beginselen van het autorijden bijgebracht. Daarna heb ik nog twee uur geleest bij Taxi Van der Burg en heb zo mijn rijbewijs gehaald. Totale kosten 48 gulden! Daar moest ik wel een paar weken voor werken, ik verdiende thuis 25 gulden in de week, wel kost en inwoning vrij.

Vader Kees (Cornelis Jasper) van der Spek keurt eieren op de markt in Barneveld, jaren (19)50 (Coll. Jan van der Spek)

Makelaardij Van der Spek
aan de Delftsewallen 17
in de jaren (19)70
(Coll. Jan van der Spek)

In die tijd ging ik naar de Middelbare Handelsavondschool. Dat betekende drie avonden in de week naar Den Haag met de bus. In de bus zaten dan ook altijd Dick Huurman, de architect en Rinus van Leeuwen, de reclameman bij Joost Lamboo. Na twee jaar heb ik het examen met goed gevolg afgelegd en dat gaf uitzicht op een andere baan. Thuis in het bedrijf had ik het wel gezien. Inmiddels had ik ook de oproep voor de militaire dienst. Van 1954 tot 1956 heb ik bij de AAT (Aan- en Afvoertroepen) gediend. Niet iedereen zal het kunnen zeggen, maar ik wel: het was een mooie tijd’.

In de textiel

‘Een zwager van mijn zuster Willy, Wim Kuijvenhoven, had in ’s Gravenzande in het Westland een grote zaak in textiel. Hij verkocht een uitgebreide sortering aan artikelen, meubelen, allerhande textiel, baddoeken, noem maar op. Zij reden de mensen langs. Ik heb daar van 1956 tot 1958 gewerkt en in die tijd heb ik wel een aantal textielbrevetten gehaald met avondstudie. Ik mocht toen overall “heenvliegen” op mijn brommer, met bestelmand voorop. Dat geleur langs de deur zinde mij daar niet. Ik verdiende 45 gulden in de week, maar mijn kostgeld was 40 gulden. Van het verschil kon ik net aan de reis naar huis betalen. Om aan te geven wat je in die tijd met 40 gulden kon doen het volgende. Ik had na lange tijd 25 gulden gespaard door heel zuinig te zijn, maar als broer, zusters en aanhang gingen wij op een zaterdagavond op familiebezoek in Nieuwe Wetering en na afloop opperden mijn meer verdienende en vermogende broer en zusters om op de terugweg bij De Gouden Leeuw in Voorschoten te gaan eten. Beppie en ik konden niet achterblijven. Weg 25 gulden, maar wij hebben die avond veel gelachen en plezier gehad, dat wel. Daarna heb ik nog een paar jaar in Den Haag bij Van Moorsel gewerkt, ook textiel’.

Botertextiel en onverwacht een andere baan

'Ome Arie van der Spek kwam een keer naar me toe en vroeg: "Heb jij textiel-papieren?" Ik zei: "ja". Hij verkocht "Zoetermeers Roem" en op de roemzegels kon je voor textiel sparen, maar ook voor plaatjes voor de plakboeken van Ab en Eef langs veld en dreef. In deze boeken reden Ab en Eef met een oom uit Amerika in een grote auto door Nederland en werden alle bekende plaatsen beschreven. Maar van de Kamer van Koophandel moest er iemand in de zaak komen die de nodige textielpapieren had. Met mijn papieren ben ik gedurende de jaren 1958 tot 1961 bij ome Arie en ome Leen gaan werken. Dat was alleen textiel verwerken en verzenden. Ik had aan onze nicht Gineke Roos, die als secretaresse bij Tijmen Hopman werkte, verteld dat ik het helemaal niet naar mijn zin had met dat werk bij mijn ooms. Op een gegeven moment benaderde zij mij met de mededeling, dat er een medewerker bij hen wegging en dat zij iemand nodig hadden voor de verzekeringen. Dat sprak me helemaal niet aan. Maar ik had het zo slecht naar mijn zin bij mijn ooms. Ik ben dat aan ome Arie gaan vertellen. Die was heel boos. Ik zei: "Sorry, maar ik vind het hier niets". Gineke heeft me toen aan Tijmen Hopman geholpen. Hij had iemand nodig en belde me op om eens te komen praten. Ik ben bij hem op kantoor geweest. Ik zei: "Ik weet niets van verzekeringen, maar alles wat ik aangeboden krijg doe ik". Bij Tijmen Hopman ben ik toen verzekeringen gaan verkopen door het hele land, met name bij aannemers met speciale tarieven en van lieverlee ben ik in de makelaardij terecht gekomen. Dat sprak mij meer aan. Ik heb de sprong gewaagd, en op de dag van ons huwelijk ging ik over naar een andere baan. Wij zijn getrouwd op 13 mei 1961. Toen kwamen er twee werkgevers met cadeautjes!

Jan van der Spek
aan het werk als
makelaar in de
jaren (19)70
(Coll. Jan van der
Spek)

Werken bij makelaars

'Tijmen Hopman gooide me zo in het diepe. Dan maak je fouten en van die fouten leer je het meest. Het ging steeds plezieriger, maar na een jaar of vijf hield ik het voor gezien bij Hopman. Beetje verschillende karakters.

Wel heb ik in de tijd dat ik bij Hopman werkte in mijn eigen tijd de theoretische opleiding voor makelaar gedaan. Dat was iedere zaterdagmiddag, twee jaar lang naar Utrecht. De hele week holde je heen en weer, van hot naar her en 's zaterdagsmorgens werkte je toen ook nog. Dan kon ik naar huis, kreeg ik eten en drinken mee, een zakje brood, dan naar Utrecht en dan ging je die cursus volgen. We hadden een leraar, die was nog droger dan de stof, dus de halve klas

zat te tokkelen natuurlijk. Iedereen had de hele week hard gewerkt. Maar goed, gepeesd en ik heb gelukkig dat diploma gehaald.

Ik kreeg een baan aangeboden in Alphen aan den Rijn, ook bij een makelaar. Maar hij had ook een aannemersbedrijf en daar heb ik de makelaardij ter hand genomen en dat is een leuk kantoor geworden. Alphen aan den Rijn is ook een groeigemeente en daar hebben we ook die uitbreiding meegemaakt. Na acht jaar had ik de behoefte om voor mezelf te beginnen. Er was geen plaats bij het kantoor in Alphen aan de Rijn. Het was een familiebedrijf. Dan praat je over 1974.'

De initiatiefnemers van project Gronda rond 1980; v.l.n.r. architect Gert Gelderblom, directeur Jan Groeneveld van Bouwmij. Ouwe Gouwe uit Gouda en Jan van der Spek (Coll. Jan van der Spek)

Voorbereiding op verzelfstandiging

'Nadat ik besloten had voor mijzelf te beginnen ben ik in diverse plaatsen wizen kijken. Maar op een gegeven moment dacht ik, ik ga beginnen in mijn geboortedorp Zoetermeer. Maar ik had daar mijn vroegere baas, Tijmen Hopman. Daar had ik goeie contacten mee, maar toch. Ik ben naar hem toegegaan en heb gezegd: "Ik wil voor mijzelf beginnen. Mijn keus is gevallen op Zoetermeer. Ik heb het nog aan niemand verteld. Alleen mijn vrouw weet het en iemand die me adviseert. Maar tegenover mijn vroegere werkgever voel ik mij moreel verplicht en vind ik het sportiever mijn plannen te gaan vertellen". Zijn reactie was: "Prima, dat is oké, want er is inmiddels plek voor een tweede. De een wil bij jou en de ander wil bij mij, dus we vullen elkaar wat dat betreft aan".

Een eigen kantoor

'Om een kantoor te beginnen heb je kantooruimte nodig. Een kantoor was heel moeilijk te vinden. Geld had ik niet. Ik ben begonnen met, ja, met niets. Ik had natuurlijk wel gespaard om de eerste paar maanden door te komen. Zoals ik al eerder heb gezegd woonden mijn ouders destijds aan de Stationsstraat 77. Dat pand, met kaas- en eierenpakhuis had mijn vader verkocht aan Piet Boon, de kruidenier. En in dat pand was er ruimte vrij, waar ik in goed overleg met Boon mijn kantoor kon inrichten. Toen zijn we aan het werk gegaan, verven en timmeren met vrienden en kennissen. Ik ben daar op 1 september 1974 begonnen en het grappige is, dat op 31 augustus onze tweede dochter is geboren. Ik zou het wel aardig hebben gevonden als Hopman mijn kantoor had geopend, maar om elke schijn van verwevenheid met zijn kantoor te vermijden is daar van afgezien. Wethouder Nagtegaal heeft het kantoor toen geopend.

Goed, ik zat daar op kantoor en ik had niets te doen. De telefoon ging ook niet, het voordeel daarvan was dat er ook geen klachten waren. Ik moest toch proberen om een makelaardij van de grond te krijgen. Dus maar bellen, bellen, bellen. En de krant pakken, kijken of er een huis te koop stond. De eerste taxatie-opdracht kreeg ik van de Boerenleenbank, van meneer Van Eekelen. Later, toen het ging lopen taxeerde ik voor al die banken. Mede dankzij mijn medewerkers heb ik het gered!

Architect Gert Gelderblom helpt wethouder Henk Oskam in zijn beschermende pak voor het slaan van de eerste paal van project Gronda (Coll. Jan van der Spek)

Een samenvatting

Het zou te ver voeren om de hele ontwikkeling in detail te volgen. Daarom enkele grote stappen. Toen de opdrachten in grotere getale binnenkwamen, kon Jan eerst op heel bescheiden schaal personeel in dienst gaan nemen. Hij groeide uit zijn kantoor, zodat hij moest uitzien naar andere kantoorruimte. Hij vond dat in het pand aan de Delftsewallen 17. Dit was oorspronkelijk een woonhuis, maar tot dat moment was het als bedrijfspand in gebruik geweest door dokter De Wolf. Weer later betrok Jan het pand op de hoek van de Dorpsstraat en de Leidsewallen, het vroegere postkantoor. Bij de verkoop van Delftsewallen 17 kreeg Jan van de wethouder te horen dat het alleen verkocht mocht worden als woonruimte en niet als bedrijfswoning en daardoor is die verkoop in zijn loopbaan niet een van zijn voordeligste deals geworden.

Uiteindelijk had Jan in totaal zes personeelsleden, vier dames en twee heren. Over de onderlinge samenwerking zei Jan: 'Het was naar mijn gevoelen altijd gezellig. Iedere medewerker was een beetje een eigen baas, vrijdags namen wij alles door'.

Jan heeft ook in meerdere samenwerkingsverbanden gewerkt. Eén daarvan was het GAZ, Gezamenlijke Aannemers Zoetermeer. De bedoeling hiervan was dat ook de Zoetermeerse aannemers een aandeel zouden krijgen in de bouw van Zoetermeer. Het mag worden gezegd, dat Jan de initiator is geweest van deze samenwerking. Een andere vorm van samenwerking, met een andere doelstelling, namelijk het verwerven van grond en bouwen op die grond, was Gronda (Van grond tot dak).

Het ging niet altijd voor de wind. Zo was er de crisis omstreeks 1980. De rente was gestegen tot in de buurt van 13%! Jan daarover: 'Wij hebben destijds aan de Vaartdreef open huis gehouden. Een woning volledig ingericht. Een vriendelijke dame, Ingrid, erin gezet om de mensen te ontvangen. Allemaal met het doel om maar te verkopen'.

Een belangrijke stap was het samengaan in 1993 met Nieboer Gemako onder de naam Nieboer Gemako Van der Spek met de onderdelen makelaars onroerend goed, hypotheke en assurantien.

Tijdens zijn hele loopbaan als makelaar heeft Jan een goede zakelijke relatie onderhouden met zijn vroegere werkgever Tjimen Hopman en hechtte hij grote waarde aan goede contacten met de betrokken wethouders, Jenné, Nagtegaal en Oskam senior en junior.

Bij het ouder worden ging Jan eens polsen bij zijn zoon en twee dochters of er zich mogelijk een opvolger of opvolgster zou aandienen. Toen hij er van overtuigd was dat die er niet zou komen, besloot hij zijn aandeel in 1997 te verkopen.

Tot slot

Het is wel duidelijk dat het een lange weg voor Jan is geworden, voordat hij zijn wens, een eigen makelaardij in vervulling zag gaan. Maar hij heeft het gered. Gezegd moet worden dat hij een heel grote steun heeft ondervonden van zijn vrouw Beppie met wie hij op 13 mei 1961 was getrouwd. Helaas is zij in 1990 overleden. In ons gesprek met Jan is de naam Beppie nogal eens gevallen. Toch moest hij doorgaan met zijn ambitie van makelaar, contact met mensen en handelen. Dat handelen had hij immers van zijn vader al meegekregen. Enige jaren later kwam hij in contact met Coby en met haar gaat hij sinds 1994 officieel door het leven. Toen wij bezig waren met dit artikel zwierven Jan en Coby gedurende twee maanden door de Balkan.

Blijft onze vraag of Jan der Spek het gevoel heeft een bijdrage te hebben geleverd aan de groei van Zoetermeer. Hij blijft daarover, hoewel hij daadwerkelijk heeft meegedaan om huizen te bouwen, zowel particuliere bouw als sociale bouw, bescheiden. Hij wilde nog wel benadrukken dat sociale bouw, vanwege het sociale aspect, dat wil zeggen dat mensen tegen een redelijke prijs kunnen wonen, zijn voorkeur had.

Medewerkers van de makelaardij bij het kantoor Dorpsstraat 50, jaren (19)80
(Coll. Jan van der Spek)

Van Veen

Schoenen

Dorpsstraat 83 - 2712 AE Zoetermeer - Telefoon (079) 316 31 65
www.vanveenschoenen.nl - vanveenschoenen@gmail.com

Bij FOTO LINTHOUT gaan uw herinneringen niet verloren!

- * voor het opnieuw afdrucken en retoucheren van foto's
- * super 8 films en videobanden overzetten naar DVD
- * dia's en negatieven afdrucken of digitaliseren

FOTO LINTHOUT
al 63 jaar dé vakfotograaf!

Dorpsstraat 68   www.fotolinthout.nl
Zoetermeer   info@fotolinthout.nl
(079) 316 3084

HENNEKEN BV

Professionele verhuizers van huis uit.

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuiswinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl

 **ERKENDE
VERHUIZERS**

Van Zoetermeersche Meer naar Meerpolder

Ton Vermeulen

400 jaar geleden kwam op de grens van Zoetermeer en Stompwijk nieuwe landbouwgrond beschikbaar. Het Zoetermeersche Meer was Zoetermeersche Meerpolder geworden. Hieronder een stukje van het verhaal, voor de hele geschiedenis moet u nog even wachten op het te verschijnen boek '400 jaar Meerpolder'.

Moeras

Rond het jaar 1000 woonden de Hollanders en Westfriezen vooral langs de kust en de rivieren. Verder was het land tussen zeg maar Alkmaar, Rotterdam en Utrecht een groot moeras, te vergelijken met het huidige Prielbos bij Aa-Zicht. Ten zuiden van de Oude Rijn lag op het hoogste punt van dat moeras een zoetwatermeer dat afwaterde richting de Oude Rijn via de huidige Noord Aa en de Weipoortse Vliet. Ongetwijfeld zullen er mensen korte of langere tijd hebben gewoond: een fraai afgesloten meer met vis, veilig tegen invallen van Noormannen die zo nu en dan de oevers van de Oude Rijn plunderden en buiten het wakende oog van de graaf van Holland. Ergens rond het jaar 1000 werd de bewoning permanent en ontstond een vestiging bij het meer.

Dit Zoetermeer ontstond langs de randen van het meer en de watertjes die uitkwamen op het meer. Het land/moeras werd ontdaan van vegetatie en middels sloten ontwaterd. Kleinschalige veeteelt en akkerbouw was vervolgens mogelijk. Door de ontwatering echter klonk het veen in. De bodem daalde en natuurlijke ontwatering richting het meer werd steeds moeilijker. Bovendien ging men vanaf circa 1350 het veen ook opscheppen, drogen en als turf verkopen. Daarmee daalde de bodem extra hard en ontstonden allerlei veenplassen. Het resterende land werd daarmee kwetsbaar door de golven op het meer die het land afkalfden en door overstromingen vanuit het zuiden (Elisabethvloed 1421, Allerheiligenvloed 1570, Geuzentocht 1574)

Durven investeren

De economie van de Republiek rond 1600 draaide goed ondanks de Tachtigjarige Oorlog. De kennis over de wereld groeide door gedurfde zeereizen naar de grenzen van de wereld: Nova Zembla, Azië en de Pacific. Nieuwe kennis werd slim samengevoegd op kaarten en zeemansgidsen. Er waren technologische vernieuwingen, zoals het fluitschip dat zeer economisch veel vracht kon vervoeren en ook nieuwe windmolens die veel krachtiger waren dan de oude. En

door de economische bloei was veel kapitaal beschikbaar om te investeren. Pensioenen bestonden niet, dus dat kapitaal moest men met beleid en vooral gespreid investeren.

Zo investeerde men in handelsgoederen en vrachtschepen. Niet in een volledige partij of schip, maar in een 1/6de of 1/32ste deel ofwel partenrederij. Alles om de risico's te spreiden. Een ander deel van het beschikbare kapitaal kon men investeren in land, dat geen grote winsten gaf maar wel rendement op de lange termijn. De bevolking nam sterk toe en er was grond nodig om huizen en bedrijven te bouwen en om voedsel en handelsgewassen te verbouwen. De grondprijzen stegen en investeerders zochten naar extra land. In Holland waren geen woeste gronden meer beschikbaar dus dat betekende: land op water veroveren.

En water was er genoeg. Vele stormen hadden de Zuiderzee vergroot en meren doen ontstaan. De honger naar energie had een enorme winning van turf tot gevolg gehad, waardoor land verdween en nutteloze plassen ontstonden, die op hun beurt weer zorgden voor afslag van naastgelegen land. De eerste bedijkingen en vervolgens droogmakingen vonden plaats in het huidige Noord-Holland, benoorden het IJ. Bekend zijn die van de Beemster in 1612 en het Schermeer in 1635, grote ondernemingen van ruim 7.000 en bijna 5.000 hectare.

Portret van professor Aelius Everhardus Vorstius, een van de initiatiefnemers tot de droogmaking van het Zoetermeersche Meer, door J.J. Boissard 1669 (Wikimedia Commons)

Dit schilderij van J.C. Gabriël uit 1889 geeft een prachtig beeld van het Hollandse landschap met een watermolen. Hij woonde destijds in Scheveningen en schilderde vaak in de nabije omgeving
(Coll. Rijksmuseum SK-A-1505)

Zoetermeersche Meer

In tegenstelling tot Noord-Holland was ten zuiden van het IJ in het Hoogheemraadschap Rijnland de invloed van de Zuiderzee gering. Daar was vooral de turfwinning schuldig aan het verdwijnen van land en het ontstaan van plassen. Maar ook daar was door de groeiende bevolking meer voedsel nodig en dus landbouwgrond. De grondprijzen stegen in het eerste kwart van de 17de eeuw met tientallen procenten. Het was dus profijtelijk om land te creëren.

Kapitaalkrachtige lieden lieten hun oog vallen op een natuurlijk zoetwatermeer in het veenlandschap: het Zoetermeersche Meer. Het zou de eerste droogmaking in Zuid-Holland worden, hoewel meer dan tien keer kleiner dan de Beemster: 540 hectare. Niettemin zocht men hier ook de grenzen op: in het overtuigen van de burens, de technische mogelijkheden en de organisatie van de uitvoering. Want het was niet zo maar even molens neerzetten en leegpompen maar.

Er moet nog heel wat water door de Rijn lopen voordat ...

Allereerst zonden de initiatiefnemers in 1613 een brief naar de provincie. Deze mannen waren niet de minsten. Allereerst de ambachtsheer van Zoetermeer, Jacob van Wijngaerden. Twee anderen kwamen uit Leiden: medisch professor Everardus Vorstius en de oorspronkelijk uit Antwerpen afkomstige koopman Johan Pellicorne. Daarnaast waren er nog 14 andere participanten. Ze betoogden dat het meer het omringende voor turf afgegraven land continue sterk afkalfde en dat het nieuwe vruchtbare land veel werk en producten voor de omliggende steden zou opleveren.

De Staten van Holland gingen niet over een nacht ijs en verzochten het Hoogheemraadschap van Rijnland om advies. Deze op haar beurt schreef aan de omringende plaatsen om hun eventuele bezwaren kenbaar te maken op het

Gemeenlandshuis van het hoogheemraadschap aan de Breestraat te Leiden. Aangezien het water afgevoerd moest worden via de Noord Aa noordelijk naar de Oude Rijn en westelijk naar de Vliet vreesden vooral Zoeterwoude, Stompwijk en ook Benthuizen en Hazerswoude dat hun onbedijkte landen zouden onderlopen. Dat werd weerlegd door te antwoorden dat vooral in de droge zomerperiode gemalen zou gaan worden.

De provincie kwam op 15 maart 1614 met het octrooi tot droogmaken en het werk kon beginnen. Allereerst moest land rondom het meer worden gekocht om een dijk aan te leggen. Rijnland schatte in augustus de waarde van de landen, landmeter Jan Pictersz Dou mat de omvang en de bedijkers betaalden voor de 140 stukken land duizenden guldens. Dat geld was bij de participanten eerst geïnd middels omslagen, in totaal over de eerste twee jaar fl. 53.250. Ter vergelijking: in koopkracht zou dat nu 1,9 miljoen Euro zijn.

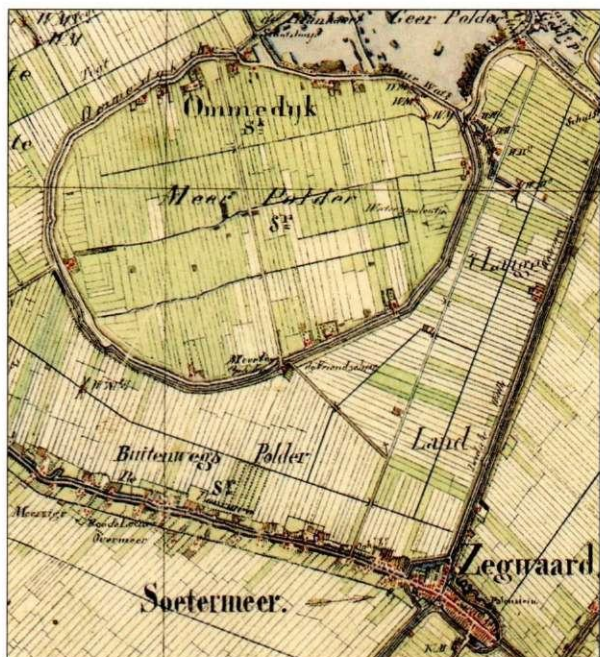
Spa, kruiwagen en molen

Het geld was ook nodig om op het oude land buiten het meer een ringdijk te maken met een ringsloot. Dat werk werd openbaar aanbesteed. Alleen de dijk al ging in veertig delen naar kleine en grotere aannemers voor een totaalbedrag van fl. 3700. Alle watertjes die op het meer uitkwamen moesten worden dichtgemaakt en gaten bij de dijk gedicht. Velen waren daar werkzaam, in de weer met schop en kruiwagen, alles met de hand. Tegelijkertijd werden vier molens aanbesteed en voor bijna fl. 11.000 aangeschaft. Daarnaast nog duizenden guldens voor de houten heipalen, ijzerwerk, spijkers, dekken met riet, stenen voor de onderzijde, canvas voor de zeilen en niet te vergeten reuzel om de draaiende delen te smeren. De molens kwamen op een oude landtong binnen de nieuwe dijk te staan en begonnen halverwege 1615 met hun werk: het droogmalen van het 540 hectare grote meer met een diepte van twee tot drie meter.

Na een jaar viel het land droog en werd de nieuwe Zoetermeersche Polder, of zoals wij deze kennen als Meerpolder, in dertig kavels opgedeeld die de participanten naar rato van de investering via het lot kregen toebedeeld. Een honderdste deel, vijf hectare was als 'godsakker' gereserveerd voor de armenzorg in Zoetermeer, Stompwijk en Zoeterwoude.

Het werk was daarmee niet gedaan. Met spa en kruiwagen moesten de kilometers sloten nog worden gegraven, openbaar aanbesteed voor veelal drie stuivers de roede (3,76 m.). Intussen vereiste de dijk speciale aandacht omdat deze was gemaakt op de slappe oude veengronden. Daarmee zocht men de grenzen van de toenmalige kennis op. Daarnaast vereiste de organisatie en voorbereiding veel van de participanten en er werden ook wel fouten gemaakt: een vijfde molen was aanbesteed maar was uiteindelijk niet nodig; die vergissing kostte

Topografische kaart van de Meerpolder uit 1850 (Topografische Diens)

veel geld. Gelukkig kon deze nog voor fl. 3000 aan Berkel worden verkocht. Uiteindelijk kwam 400 jaar geleden nieuwe landbouwgrond beschikbaar op de bodem van een droogvallend meer.

400 jaar Meerpolder

Dit artikel is een voorbode van het boek dat over enige tijd wordt gepubliceerd. Daarnaast gebeurt er in het jubileumjaar nog veel meer. Er zijn zes informatieborden verschenen op de weg rondom de Meerpolder en er is een folder met wandel- en fietstochten verschenen. In de Morgenster aan de Nassaulaan 11 is tot eind december een prachtige fototentoonstelling te zien van de Fotowerkgroep Zoetermeer. Historisch Genootschap Oud Soetermeer heeft een lesbrief gemaakt voor de eindklassen van de basisscholen.

Ook is er een fotowedstrijd gehouden waarbij bijna 150 beelden van de Meerpolder werden ingezonden. Een jury wist na een paar uur selecteren drie winnaars uit te kiezen: Jan Slootweg, Arthur Winailan en Luuk Gransjean, die tijdens het Historisch Festival op 1 oktober hun prijs in ontvangst mochten nemen. Daarnaast is er een geocaching zoektocht rond de polder gemaakt van negen kilometer per benenwagen of fiets waarbij GPS, meetlint en een lege fles noodzakelijke attributen zijn.

In de herfst van dit jaar zijn klassieke land- en erfscheidingen geplant in de vorm van meidoornhagen. En vanaf eind januari 2017 zal er nog een tentoonstelling over de 400-jarige Meerpolder te zien zijn in Museum Swaensteyn aan de Herenstraat 101 te Voorburg. Tijdens de expo wordt het boek 400 jaar Meerpolder gepresenteerd. Zie verder:

www.zoetermeer.nl/inwoners/400-jaar-zoetermeerse-meerpolder_47678/

Overtuig uw relaties met professioneel beeld: zakelijk portret, werkproces, natuur, producten en vastgoed. Eigen luchtfotografie-vergunning.

energie in beeld
ardito

Meer weten? Kijk op www.ardito.nl
Ardito Fotografie - 079-3436003
info@ardito.nl

vers, vriendelijk, vakkundig

't Kaashuys

Miereakker 20
Reeuwijk
0182-300797
Dorpsstraat 103
Zoetermeer
079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,
verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen
diverse specialiteiten

Zouaven, moderne kruisvaarders of 19e-eeuwse jihadisten?

Gertjan Moers

Het bijzondere van geschiedenis is dat deze zich met enige regelmaat herhaalt. In onze tijd verschijnen geregeld berichten in de media over jonge mannen die naar Syrië zijn vertrokken om te strijden voor een Islamitische Staat, de jihadisten. Het uit geloofsovertuiging strijden in een vreemd land is niet nieuw. We zagen het al tijdens de kruistochten tussen 1096 en 1271. Maar ook nog niet eens zo lang geleden tussen 1860 en 1870. De strijders waren katholiek en werden zouaven genoemd.¹ Vijf van hen kwamen uit Zoetermeer en Zegwaart.

Inleiding

In de eerste helft van de 19e eeuw vormden de katholieken een minderheid in Nederland. In 1829 was 39% van de Nederlandse bevolking (exclusief het latere België) katholiek. In Zuid-Holland was dat percentage nog lager, namelijk 24%. De katholieke minderheid werd na de reformatie (1517-1648) achtergesteld ten opzichte van de protestantse belangen. Dit leek te veranderen na de Franse tijd (1795-1813), toen werden de godsdiensten formeel gelijkgesteld. Hierdoor mochten katholieken bijvoorbeeld openlijk kerken bouwen. Het kerkgebouw hoefde geen schuilkerk meer te zijn, een kerk die niet als kerk herkend kon worden. Zo werd ook in Zoetermeer in 1817 een katholieke kerk gebouwd aan de Dorpsstraat en sloot de schuilkerk aan de Voorweg definitief zijn deuren. Maar ondanks de formele gelijkheid kwam er in de praktijk nog weinig verandering in de achtergestelde behandeling van de katholieke bevolking.

Deze achterstelling bleek bijvoorbeeld uit het gegeven dat katholieken niet in aanmerking kwamen voor gezagdragende functies. In Zoetermeer was -in tegenstelling tot Zegwaart- een groot deel van de bevolking katholiek. Uit de volkstelling van 1849 blijkt dat van de 974 getelde inwoners er 510 katholiek waren. Dat is 52%. Het aantal katholieken nam de decennia daarna wel af, maar het percentage bleef schommelen rond de 50%. In diezelfde jaren 1849-1879 heeft Zoetermeer maar liefst negen burgemeesters gehad. Zonder uitzondering waren deze burgemeesters protestant. Ook de Zoetermeerse gemeentesecretarissen waren niet katholiek. Van 1827 tot 1865 was de remonstrant Isaac Molenaar gemeentesecretaris in Zoetermeer. Hij werd opgevolgd door de protestantse Cornelis Leonardus Jacobus Bos (1865-1912, vanaf 1894 ook burgemeester). In een dorp waarin aan het begin van de 19e eeuw overwegend katholieken woonden waren de gezagsdragers dus zonder uitzondering niet katholiek.

De katholieken werden niet alleen achtergesteld in officiële functies, ook voelde een groot deel zich nauwelijks verbonden met de Nederlandse identiteit. Die werd namelijk van oudsher gevormd door de hechte relatie met het Oranjehuis en het protestantisme. De helden waren protestant, zoals de geuzen die de katholieke Spanjaarden hadden verslagen, maar ook Willem van Oranje, Johan van Oldenbarnevelt, Michiel de Ruyter, Piet Heijn waren protestant. Zelfs in Neêrlands trots was geen plek voor katholieke helden. De katholieken hebben in die 19e eeuw dan ook hun eigen helden gecreëerd. Zo werden in 1867 de Martelaren van Gorcum heilig verklaard. Dit waren 19 katholieke religieuzen die in 1572 door de geuzen in Den Briel werden gedood. Desalniettemin voelden veel katholieken zich in die protestantse maatschappij verloren, niet gerespecteerd, niet geaccepteerd, een tweederangs burger. De katholieken trokken zich terug in hechte en gesloten gemeenschappen. Pas vanaf laat in de 19e eeuw kwam er langzaam een einde aan de achterstelling doordat de katholieken in Nederland zich gingen emanciperen. De katholieken streden voor erkenning als volwaardig Nederlands staatsburger.

Aan de andere kant van Europa

Intussen vond elders in Europa een heel ander soort strijd plaats: het 'Risorgimento', ofwel de herrijzenis, de eenwording van Italië. Dit proces werd in 1820 in gang gezet. Midden in Italië lag sinds het jaar 754 de Kerkelijke Staat met Rome als centrum. Dit was het 'Patrimonium Petri', het erfgoed van de apostel Petrus. Die Kerkelijke Staat bestond voor een groot deel uit de huidige Italiaanse regio's Romagna, Marche, Umbrië en Lazio en splitste Italië destijds in tweeën. Het kerkelijke gebied stond onder de directe soevereine heerschappij van het pausdom. De Kerkelijke Staat was een obstakel voor het Risorgimento.

De toekomstige koning van het verenigde Italië, Vittorio Emanuele II, meende dat Rome en omgeving ook tot zijn toekomstig koninkrijk behoorde. Vanuit het zuiden probeerde vrijheidsstrijder Giuseppe Garibaldi Rome en de regio daaromheen te veroveren. Vanuit het noorden probeerde Vittorio Emanuele de opmars van Garibaldi te stoppen om te voorkomen dat deze te machtig zou worden. En dat stoppen ging ten koste van een groot deel van het gebied waar paus Pius IX het gezag over had.

Geborduurd portret van Paus Pius IX (1792-1878)
(Catawiki)

Om het laatste restje pauselijk grondgebied dat hij hierna nog overhield te beschermen tegen de verder oprukkende Italiaanse troepen, riep de paus alle katholieken in de wereld op om hem te hulp te komen. Met de opgeroepen katholieke strijders werd een 'Regiment der pauselijke zouaven' opgericht, de 'Zuavi Pontifici'. De leiding er van was in handen van een Franse generaal. De naam zouaven komt van de dappere Noord-Afrikaanse Kabylenstam Zouawa die door de Fransen was onderworpen en waaruit een keurkorps in het Franse leger was gevormd.

De oproep van de paus was in Nederland niet aan dovemans oren gericht. Of beter gezegd: vond juist in Nederland gehoor. De eeuwenlange onderdrukking van de katholieke cultuur ten voordele van de protestantse identiteit vormde een goede voedingsbodem voor de oproep van de paus om te strijden voor de katholieke belangen. Veel katholieken voelden zich meer katholiek dan Nederlander. Zij konden zich maar moeilijk identificeren met de protestantse identiteit van Nederland. Ze hadden geen binding met het protestantse Oranjehuis en vooral de laaggeschoolden hadden weinig perspectief. Als die erkenning er niet kwam in de vergankelijke wereld, wat was er dan mooier om 'voor de ogen van God te strijden voor de enig ware vorst van het enig ware geloof': de paus? Dit werd ook vanaf de kansel bevestigd. De paus was de 'vader' (papa) van de gelovigen. Het was een eer om alles wat hij vertegenwoordigde te verdedigen. Van de in totaal zo'n 11.000 vrijwilligers uit de hele wereld kwamen er maar liefst 3.181 uit Nederland. De gangmaker van het geheel was de Amsterdamse pater Cornelis de Kruyf (1813-1874). Hij was de Nederlandse 'vader der zouaven'. Maar op meer plekken werd de strijd voor de paus gepropageerd, zoals in Oudenbosch dat het middelpunt zou worden van de zouaven in Nederland. Uit het overwegend katholieke Stompwijk vertrokken er in totaal 13 jonge strijders.

Abraham van den Bosch (1845-1930) liet zich in Rome in zouavenuniform fotograferen (1866-1868). Hij stuurde de foto naar pater Cornelis de Kruyf (Coll. Zouavenmuseum Oudenbosch)

Bijdragen aan de strijd

Ook de katholieken in Zoetermeer en Zegwaart steunden de strijd van de paus. In ieder geval met geld. In de katholieke kerk aan de Zoetermeerse Dorpsstraat doneerden de gelovigen voor het behoud van de Kerkelijke Staat. Vanaf 4 januari 1866 werd er gedurende meer dan zeven jaar geregeld een lijst met donaties uit het hele land gepubliceerd in de katholieke krant 'De Tijd'. Aanvankelijk waren de bijdragen uit Zoetermeer en Zegwaart laag. In 1866 werd er fl. 13,50 gedoneerd en in 1867 fl. 65,15. Maar naarmate de tijd vorderde werden de bedragen hoger: in 1871 fl. 169,85 en 1873 fl. 100,-. Vooral in 1869 werd er behoorlijk gedoneerd uit Zoetermeer en Zegwaart: meer dan fl. 400,-. Ter vergelijking, dit bedrag in 1869 heeft in 2016 een koopkracht van ongeveer 4.400,- Euro. En dat op een totaal van 1.079 katholieken in Zoetermeer en Zegwaart. De grootte van het bedrag had ongetwijfeld te maken met het priesterlijk jubeljaar dat Pius IX op 10 april 1869 vierde. Met de bijdragen publiceerde De Tijd ook de persoonlijke boodschappen uit Zoetermeer en Zegwaart: "Zegen H. (Heilige) Vader! mijn huisgezin. God gelieve mijn vee te bewaren van de pestziekte". "Ik kan wel niet geven heel veel, maar ik neem aan alles graag deel". "Voor den onvergelykelijken stuurman van het scheepje van Petrus". En "Kleine Jan geeft er ook an".

Wie waren de vrijwilligers?

Maar ja, de 'onvergelykelijken stuurman van het scheepje van Petrus' had niet alleen behoefte aan geld voor zijn strijd voor het behoud van het patrimonium van Petrus. Hij had ook strijders nodig. De werving in Nederland kwam omstreeks 1860 op gang. Aanvankelijk was het aantal vrijwilligers per jaar op de vingers van twee handen te tellen. Maar in 1866 en vooral in 1867 piekte het aantal Nederlandse strijders. Er waren wervingsbureaus voor zouaven in Amsterdam, Oudenbosch, Tilburg en Maastricht. Rondreizende priesters brachten de oproep van de paus over aan de katholieke bevolking. Met name op het platteland hebben de pastoors bijgedragen aan de werving van strijders. Het lijkt er niet op dat het vechten voor de paus heel erg leefde in de Zoetermeerse en Zegwaartse katholieke gemeenschap. Kennelijk waren pastoor Petrus van der Salm (pastoor van 1846 tot 1871) en zijn kapelaans Muller (1864-1868) en Kuipers (1868-1879?) geen vurige voorstanders van de strijd. Slechts vijf katholieke jonge mannen zijn als zouaaf naar Rome vertrokken om als soldaat voor de paus te vechten, terwijl er uit de Stompwijkse parochie van Theodoor Stock 13 vrijwilligers waren. Het lijkt er op dat drie van de vijf Zoetermeerse en Zegwaartse vrijwilligers sterke banden hadden met het 'bolwerk' Stompwijk. En tja, die wervende rol is natuurlijk wel wat dubieus. Is het op het randje of over het randje? Anno 2016 noemen wij dat 'ronselen' en is het strafbaar.

De Zoetermeerse vrijwilligers vertrokken eerst naar Amsterdam, waar het aanmeldpunt was. Hier kregen zij een 'reiswijzer' mee. Vervolgens moesten zij met 'de spoortrein' naar Rotterdam. En vanuit Rotterdam met de stoomboot van de Belgische spoorwegmaatschappij naar Moerdijk. Want de spoorlijn van Rotterdam-Moerdijk kwam pas in 1872 tot stand. Vervolgens per trein van Moerdijk naar Oudenbosch, het verzamelpunt. Hier werden zij ontvangen door 'zouavenpastoor' Hellemons die een groot deel van de jonge mannen tijdelijk onderbracht in het pensionaat Saint Louis. Vandaar gingen de meeste zouaven naar Brussel om gekeurd en geregistreerd te worden. De registratie ging in het Frans. Jan werd Jean. Vervolgens trokken ze via Parijs naar Marseille, vanwaar ze per schip naar Civitavecchia, een havenplaats bij Rome, werden vervoerd. In Rome volgde een tweede, strengere keuring en daar werden ze opnieuw ingeschreven en ontvingen ze een wapennummer, het matricule nummer. Dat inschrijven ging uiteraard in het Italiaans. Jan werd Giovanni en Abraham werd Abramo.

Militair paspoort in het Italiaans van Giovanni (Jan) Vonk uit 1868. (Coll. Zouavenmuseum Oudenbosch)

De jonge helden in spe konden rekenen op eer, roem, erkenning en misschien wel pauselijke onderscheidingen. En ze kregen ook afluat. Dat hield in dat een geestelijke tijdens het aardse leven van zondaars op voorhand het aantal dagen in het vagevuur verminderde. Iedere zondaar ging volgens het katholieke geloof na de dood eerst naar het vagevuur voordat de overledene naar de hemel ging. Iedereen was zondaar. Dus voor wie er in geloofde waren de dagen afluat een prettig voor-

uitzicht. En wie weet, hoopten zij door hun strijd op een betere maatschappelijke positie want over het algemeen waren de vrijwilligers jongens van eenvoudige afkomst. Vaak waren zij landarbeider van beroep. Belangstellenden moesten tussen de 18 en 40 jaar zijn, ongehuwd en van onbesproken gedrag zijn. Dat laatste kon worden aangetoond door een verklaring van de pastoor te overleggen. Verder moesten zij uiteraard overtuigd zijn van de goede zaak waar zij voor vochten, het behoud van de Kerkelijke Staat voor de Heilige Vorst (de

Uniformen waarin de zouaven in de 19^e eeuw ten strijde trokken, aanwezig in het Zouavenmuseum in Oudenbosch (Foto Gertjan Moers)

paus) en tegen de Garibaldisten, die geïncarneerde duivels. Vijf jongens die waren geboren en getogen in Zoetermeer en Zegwaard hebben op de oproep van de paus gereageerd. Dit waren de gebroeders Johannes (Jan) en Nicolaas Vonk, Theodorus (Dirk) de Bruin, Johannes van Dijk en Abraham van den Bosch jr. Er waren wel meer (oud-) zouaven die een band hadden met Zoetermeer en Zegwaard. Quirinus van der Bol woonde in Monster maar was geboren in Zoetermeer. Nicolaas Kerkvliet was geboren in Nieuwveen maar woonde in Zegwaard. En Stompwijker Adrianus van der Helm overleed in 1916 in Zoetermeer.

Strijd

Wat achteraf onder meer bijdraagt aan het bijzondere beeld van de zouaven was toch wel hun vreemde uitrusting, met die wijde blauwgrijze pofbroek, het bolero-achtige jasje en de gemêleerd grijze kepie. Een gezegde in West-Vlaanderen is: “je loopt er weer bij als een zouaaf”. En dat is niet positief bedoeld.

De zouaven streden in Italië aan de zijde van de Fransen. Ze maakten zich verdienstelijk in Montelibretti en later Monterotondo. Het belangrijkste wapenfeit van de zouaven was de slag bij Mentana in november 1867. De gemotiveerde zouaven versloegen daar samen met de Fransen de Garibaldisten die numeriek in de meerderheid waren. Onder deze zouaven bevonden zich Jan en Nicolaas Vonk en Abraham van den Bosch. Pieter Jansz Jong uit Lutjebroek groeide uit tot held bij de katholieke bevolking in Nederland. Hij liet het leven op het slagveld maar daarvoor zou hij met de kolf van zijn geweer 14 Garibaldisten hebben doodgeslagen nadat zijn munitie op was. De slag bij Mentana was voor de Nederlandse katholieken heroïsch verlopen. Het was voor Dirk de Bruin en Johannes van Dijk aanleiding om zich ook aan te melden als zouaaf. Maar ondanks het aanvankelijke succes had het geen zin meer. In 1870 trokken de Fransen hun steun aan de paus in omdat zij in oorlog raakten met de Pruisische koning Wilhelm I. Zonder de Fransen konden de zouaven niets aanrichten tegen de overmachtige Italianen. Paus Pius IX gaf zich over. Zijn staat was hij kwijt en hij en zijn opvolgers werden een soort balling in het Vaticaan. Pas in 1929, met het verdrag van Lateranen, werd het territorium van Vaticaanstad door de fascistische leider Benito Mussolini overgedragen aan de Heilige Stoel. Mussolini wilde met dit gebaar de katholieke Italiaanse bevolking achter zich krijgen.

De Zoetermeerse strijders: de gebroeders Vonk

Johannes (Jan) Vonk (1840-1921) en Nicolaas Vonk (1848-1879) waren geboren aan de Zoetermeerse Voorweg (het latere nummer 96). Hun ouders waren winkelier Johannes Vonk en Maria Cornelia de Bruijn. De katholieke gebroeders Vonk passen in het standaard beeld dat wij achteraf hebben van de zouaven. Beide broers waren landarbeider van beroep, dus laaggeschoold. Op persoonlijk vlak hadden zij al het een en ander te verwerken gehad. Binnen een week verloren zij in augustus 1849 hun beide ouders tijdens de cholera-epidemie van 1848-1849. De broertjes waren nog maar 9 en 1 jaar oud toen zij wees werden. Na het overlijden van hun ouders werden de broers samen met hun drie zusjes opgevoed bij hun oma Maria van Kerkhof en hun vrijgezelle oom Jacob Vonk. Lang duurde dat niet. In 1850 overleed hun oma en hun oom vertrok in dat jaar naar Stompwijk. Nicolaas ging bij zijn andere oma op de Delftsewallen wonen. Johannes vertrok naar Hazerswoude en kwam in 1855 op 15-jarige leeftijd weer terug naar Zoetermeer waar hij als 'bouwmansknecht' (landarbeider) ging werken aan de Voorweg.

Johannes Vonk en Abraham van den Bosch waren de eerste zouaven uit Zoetermeer en Zegwaart. Johannes vertrok op 17 februari 1866. Hij zou in het 1e bataljon, 5e compagnie dienen tot 1 maart 1868. Johannes heeft de veldtocht

Schilderij van de slag bij Mentana met de held Pieter Janszoon Jong
(Coll. Zouavenmuseum Oudenbosch)

naar Mentana meegemaakt en is daarvoor onderscheiden. Nicolaas volgde zijn oudere broer op 10 november 1866. Kennelijk bezat Nicolaas leidinggevende capaciteiten en beviel het legerleven hem goed. Hij werd in 1868 benoemd tot korporaal en in 1869 tot sergeant 2e klasse van het 1e bataljon, 3e compagnie. Een hele prestatie voor een ongeschoolde landarbeider.

Ook Nicolaas deed mee aan de slag van Mentana. Hij verleende bovendien samen met een groep van 41 andere zouaven assistentie in Albano. Hier was in augustus 1867 een cholera-epidemie uitgebroken. De burgemeester, wethouders en de doodgravers waren de plaats ontvlucht. Tot grote opluchting van de

Het zogenaamde Mentanakruis, uitgereikt aan de zouaven die aanwezig waren bij de slag om Mentana op 3 november 1867, waaronder Jan Vonk en Abraham van den Bosch (Coll. Zouavenmuseum Oudenbosch)

bevolking hielpen de zouaven met het begraven van de doden. Met gevaar voor eigen leven want drie Nederlandse zouaven overleden zelf aan de cholera. Voor Nicolaas zal de hulp, hoe vreselijk ook, bijzonder symbolisch zijn geweest. Zijn ouders waren tenslotte ook overleden aan die vreselijke ziekte. Van de Zoetermeerse en Zegwaartse zouaven was Nicolaas het langst in dienst. Hij maakte het einde mee, het beleg en de val van Rome op 20 september 1870. Na terugkomst in Nederland verliet Nicolaas Zoetermeer en vertrok in 1871 naar Amsterdam waar hij kleermaker werd. Hij overleed in 1879. Nicolaas was nog maar 31 jaar oud. Johannes liet zijn geboorteplaats ook achter zich. Hij is uiteindelijk in 1921 op 81-jarige leeftijd in Rotterdam overleden. In de 19e eeuw woonden diverse families Vonk in Zoetermeer die geen familie van elkaar waren. De grootvader van de gebroeders Vonk, Jacobus Vonk, kwam uit Hoogeveen. Er zijn geen nakomelingen van de Hoogeveense Vonken meer in Zoetermeer.

Johannes van Dijk

Johannes van Dijk (1842-1906) had een soortgelijke achtergrond als de gebroeders Vonk. Ook hij kwam van de Voorweg. Ook zijn moeder, Johanna Maria Pennekamp, overleed in 1848 op jonge leeftijd tijdens de cholera-epidemie. Ze was toen nog maar 35 jaar. De vader van Johannes van Dijk, Hendrik van Dijk, overleed in 1860. Na het overlijden van zijn vader kwam de 18-jarige Johannes onder voogdij te staan van de 40-jarige Hendrik Vonk. Hendrik kwam uit de Berkelse tak Vonk en was geen familie van de gebroeders Vonk. Johannes van Dijk had 'een lichte breuk'. Desondanks werd hij op 1 december 1867 als pauselijke zouaaf aangesteld. Hij werd op 2 juni 1870 uit de dienst ontslagen. Johannes keerde na zijn verblijf in Rome weer terug naar Zoetermeer. Hij was de enige van de vijf oud-zouaven die na zijn terugkeer in zijn geboorteplaats bleef. Hij huwde met Helena van den Berg en kreeg drie kinderen, Hermanus Laurentius van Dijk, Johanna Maria Adriana van Dijk en een derde dochter die op jonge leeftijd overleed. Johannes van Dijk overleed zelf op 64-jarige leeftijd in 1906 aan de Delftsewallen. Net als de gebroeders Vonk was Johannes van Dijk landarbeider van beroep. Dit bleef hij ook na terugkomst uit Italië. Kleindochters van Johannes van Dijk huwden met de Zoetermeeders Flip Buitendijk (geb. 1910) en Luc Mulder (geb. 1905).

Registratie van het Ondersteuningsfonds van de Algemeene Nederlandsche Zouavenbond van uitkeringen aan Abraham van den Bosch, 1919-1930
(Coll. Zouavenmuseum Oudenbosch)

6051 **ALGEMEENE NEDERLANDSCHE ZOUAVENBOND** 203
I AFDEELING ONDERSTEUNINGSFONDS

NAAM: <i>Bosch, Ab. van den</i>	GEBOREN: <i>30 Sept. 1842</i>	AANBEVOLEN DOOR: <i>H.P. Romijn</i>	KLASSE: <i>Prak. Zouav. 11.</i>
STRAAT: <i>Hanningsland 83 Oudew. J.</i>	OVERLEDEN: <i>20 Dec. 30</i>	<i>ca. 1000, 1000, 1000</i>	<i>Prak. Zouav. 11.</i>
PLAATS: <i>Delft</i>		<i>1000, 1000, 1000</i>	<i>Prak. Zouav. 11.</i>

MAAND:	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	
JUNI	1 5.00	1 5.-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
JULI	"	"	" 7.20	"	"	"	"	"	"	"	"	"
AUGUSTUS	"	"	"	" 10.-	" 7.50	"	" 7.50	"	" 10	"	"	" 10
SEPTEMBER	" 7.50	" 5.-	"	" 7.50	" 7.50	"	"	"	"	"	"	"
OCTOBER	"	" 10.-	"	" 7.50	"	"	"	"	"	"	"	" 5
NOVEMBER	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
DECEMBER	" 7.50	" 5.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10
JANUARI	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
FEBRUARI	" 10.-	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
MAART	" 10.-	" 7.50	"	" 10.-	"	"	" 10.-	"	"	"	"	"
APRIL	"	"	" 10.-	"	" 10.-	" 10.-	"	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10
MEI	"	" 10.-	" 10.-	"	" 10.-	" 10.-	"	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10.-	" 10
TOTAAL BEDR.	1 40	1 40.50	1 45.-	1 27.50	1 30	1 27.50	1 27.50	1 30.-	1	1	1	1

OPMERKINGEN: *heeft tot 31 Dec 1919 ontbreeg 40.00*

Theodorus (Dirk) de Bruin

Theodorus (Dirk) de Bruin (1845-1895) was de zoon van winkelier Cornelis de Bruin en Christina van Kampen. Dirk was een achterneef van de gebroeders Vonk omdat hun grootmoeders zussen waren. Vader De Bruin had een winkel in Zegwaard, nu Dorpsstraat 63. Ook Dirk de Bruin verloor op redelijk jonge leeftijd een ouder, namelijk zijn vader in 1862. Maar op dat moment was Dirk al het huis uit. In het bevolkingsregister van 1850-1861 staat vermeld dat hij tijdelijk verblijf had in Oudenbosch. Twee jaar lang diende Dirk de Bruin in het leger van de paus, namelijk van 7 december 1867 tot 23 december 1869. Na terugkomst in 1870 trouwde hij met Maria Johanna van Zwieten. Het jonge stel vertrok op 4 mei 1872 naar Den Haag waar Dirk koopman werd. Hij overleed daar in 1895 op 49-jarige leeftijd. Er zijn geen (verre) familieleden van Dirk de Bruin meer in Zoetermeer. Zijn ouders kregen weliswaar elf kinderen, alleen Dirk en een zus bleven in leven. De zus van Dirk vertrok naar Bleiswijk.

Abraham van den Bosch jr.

Abraham van den Bosch jr. (1845-1930) had een andere achtergrond dan de anderen. Zijn vader, Abraham van den Bosch sr, was gepensioneerd soldaat. Abraham senior was tijdens de Belgische onafhankelijkheidstrijd in 1830-1832 flanker van de 13e afdeling. Senior was een oorlogsheld. Hij was drager van het Metalen Kruis en ridder in de Militaire Willemsorde. Bij een uitval uit de Citadel van Antwerpen in 1832 redde hij door tegenwoordigheid van geest zijn luitenant, waarvoor hij gedecoreerd werd. Een paar dagen later werd zijn rechterbeen onder zijn knie weggeschoten. Hij kwam invalide in zijn geboorteplaats Zegwaard terug. Kort daarop huwde hij en werd hij vader van een groot gezin. Abraham sr. is in 1895 op

Bidprentje voor Abraham van den Bosch (1845-1930), "Pauselijk Oud-Zouaaf" (Coll. Zouavenmuseum Oudenbosch)

86-jarige leeftijd in Zoetermeer overleden. Het lijkt aannemelijk dat Abraham jr. door zich aan te melden voor het leger van de paus in de voetsporen wilde treden van zijn vader, de oorlogsheld. Hij was één van de eerste zouaven uit Zoetermeer en Zegwaart. Hij werd op 17 februari 1866 aangesteld in het 1e bataljon, de 3e compagnie, dezelfde compagnie als Nicolaas Vonk. Ook hij was betrokken bij de veldtocht bij Mentana in november 1867 waarvoor hij werd beloond met het Mentanakruis. Abraham jr. werd in maart 1868 uit de dienst ontslagen en keerde aanvankelijk terug naar Zegwaart. Hij huwde met Engelbertha Agatha Sommers. In 1899 vertrok Abraham van den Bosch jr. uit Zegwaart. Hij overleed in 1930 in Delft. Abraham jr. werd 85 jaar. Hij was de laatst overgebleven oud-zouaaf afkomstig uit Zoetermeer en/of Zegwaart. Van Abraham wonen geen familieleden meer in Zoetermeer. De laatste telg uit dit geslacht Van den Bosch in onze plaats was Maria, zus van Abraham. Zij overleed kinderloos in 1912.

Terugkomst

Nadat Rome was gevallen keerden de meeste zouaven terug naar Nederland. De ontvangst was wisselend. Door de katholieke gemeenschap werden ze als

edelmoedige verdedigers van Rome gezien, moderne kruisvaarders. Aan Johannes en Nicolaas Vonk en Abraham van den Bosch werd bij Koninklijk Besluit vergunning verleend tot het aannemen en het dragen van het kruis 'Fidei et Virtuti', ook wel Mentanakruis genoemd. Fidei et Virtuti is Latijn en staat voor 'aan trouw en dapperheid'. Het ordeteken werd door de paus geschonken aan de zouaven die deelnamen aan de Slag van Mentana. In 1891 werd aan alle levende zouaven nog een bronzen medaille uitgereikt. Hierop stond

Toekenning van het Mentanakruis aan Jean Vonck 15-02-1868 (Coll. zouavenmuseum Oudenbosch)

Zouaven op het plein voor de Sint Pieter in Rome 28 april 1870 (foto Wikimedia)

op de voorzijde een beeltenis van paus Leo XIII en aan de keerzijde de tekst 'Bene Merenti' (wel verdiend). Alleen Nicolaas Vonk heeft deze eer niet meer meegemaakt. Hij was in 1891 al overleden.

De Nederlandse overheid zag de teruggekeerde zouaven niet als helden. Zij raakten hun staatsburgerschap kwijt omdat ze hadden gediend in een vreemde krijgsmacht. Hierdoor kwamen de oud-zouaven bijvoorbeeld niet in aanmerking voor functies bij de overheid. Tja, dat had de pastoor of kapelaan er niet bij gezegd toen zij opriepen om te strijden voor de paus. Na terugkomst konden zij wel een verzoek indienen bij koning Willem III om aan hen het staatsburgerschap terug te geven. De koning was welwillend tegenover deze, misschien ietwat naïeve, idealisten. Uiteindelijk hebben van de 3.181 Nederlandse zouaven slechts 118 een aanvraag ingediend om hun staatsburgerschap terug te krijgen. De overige meer dan 3.000 gaven blijkbaar niet om het staatsburgerschap of hadden dit niet nodig voor hun werk, zoals de landarbeiders. Maar nog vaker konden zij simpelweg de fl. 69,- (anno 2016: 760,- Euro) niet betalen om het staatsburgerschap terug te kopen. In 1947 verleende koningin Wilhelmina alle oud-zouaven alsnog opnieuw hun Nederlanderschap. Postuum weliswaar, want op 3 oktober 1946 overleed in Hintham de laatste Nederlandse oud-zouaaf, de 95-jarige geboren Hagenaar Verbeek.

Zou de strijd inderdaad hebben bijgedragen aan de verbetering van de maatschappelijke positie van de katholieke oud-zouaven? Dat is niet waarschijnlijk. De vijf oud-zouaven uit Zoetermeer en Zegwaart pakten na terugkeer hun oude beroep weer op net als vele andere voormalige zouaven. In 1924 verscheen een bericht in *De Tijd* dat er nog 380 oud-zouaven in leven waren, "van wie meer dan 100 hulpbehoevend zijn". Dit was in 1933 niet anders. Er waren nog 116 "dappere oud-zouaven" in leven, tussen de 80 en 97 jaar oud. Van deze oud-strijders verkeerden er 54 in hulpbehoevende omstandigheden. Wie zich "gedrongen" voelde om ze te steunen kon een donatie gireren op de postrekening van pastoor B. van Leeuwen te Hillegom. Ook Johannes Vonk en Abraham van de Bosch hadden op hun oude dag financiële ondersteuning nodig. Zo ontving de hulpbehoevende Abraham ieder jaar vanaf 1919 tot zijn overlijden in 1930 zo'n fl. 30,- tot fl. 40,- uit het Ondersteuningsfonds van de Algemeene Nederlandsche Zouavenbond. Hoe dapper en idealistisch de strijd van de zouaven in hun ogen ook geweest moge zijn, het leidde niet tot maatschappelijke verbetering. In de 19e eeuw bleef een katholieke landarbeider dat beroep tot zijn overlijden uitoefenen. Daar kon maar één strijd tegenop: die van opleiding, ontwikkeling en groei. En die strijd werd pas een paar generaties na de zouaven door de landarbeiders en hun nakomelingen gewonnen. De strijd van de zouaven heeft waarschijnlijk wel bijgedragen aan het zelfbewustzijn en de emancipatie van de katholieken in Nederland. Bovendien kregen de katholieken er bijna 3.200 'helden' bij. Een oud-zouaaf had toch status binnen de katholieke maatschappij. Het was het vermelden vaak waard, bijvoorbeeld bij zijn overlijden.

Tot slot

Wat herinnert ons nu nog in Nederland aan die merkwaardige geschiedenis van de zouaven? Onder leiding van de 'zouavenpastoor' Hellemons werd in Oudenbosch de voor Nederlandse begrippen bijzondere Basiliek van de H.H. Agatha en Barbara gebouwd (1865-1892). Het gebouw is een kleine nabootsing van de grote Sint-Pietersbasiliek in Rome. De basiliek van Oudenbosch past 16 keer in de Sint-Pieter. Voor de Basiliek staat een standbeeld voor de gevallen zouaven. Ook in Oudenbosch bevindt zich het zouavenmuseum. En ter herinnering aan de beroemdste zouaaf, de in Mentana gesneuvelde held Pieter Janszoon Jong, werd de lokale voetbalvereniging van Lutjebroek "V.V. De Zouaven" genoemd. En paus Pius IX? Hij was van 1846 tot 1878 de langstzittende paus ooit. Hij stond bekend als conservatief, uitgesproken tegenstander van het nationalisme, burgerlijke vrijheden, moderniteit en joden. Hij was vaak zo fel tegen dat zijn critici zijn naam Pio Nono (Pius de Negende) vertaalden als Pio No No. Toen zijn stoffelijk overschot in 1878 naar zijn laatste rustplaats werd ge-

bracht wilde een woedende menigte zijn doodskist in de Tiber gooien. Net zo omstreden als hijzelf is de zaligverklaring van deze laatste paus-vorst in 2000. De paus werd “erg bemind, maar ook gehaat en belasterd”, erkende paus Johannes Paulus II in zijn preek. Ondanks de protesten uit diverse hoeken werd Pius IX toch zalig verklaard.

Voor wat betreft de zouaven is de parallel met de huidige tijd eenvoudig gemaakt. Jonge mannen die zich niet herkenden in de Nederlandse identiteit, die tot een bevolkingsgroep behoorden die werd achtergesteld, die weinig perspectief hadden en die om erkenning naar het buitenland gingen om te strijden voor een religieuze staat. Anno 2016 zijn het aanhangers van de islam en noemen wij ze ‘jihadstrijders’. Het kost eigenlijk niet eens zoveel fantasie om de overeenkomsten met de zouaven te zien. Hierbij houdt uiteraard de vergelijking op. De jihadgangers uit West-Europa keren zich anno 2016 tegen de maatschappij waar zij vandaan komen. Dat deden de zouaven niet. Toch kunnen we misschien heel voorzichtig zeggen dat de zouaven de jihadstrijders van de 19e eeuw waren. En vijf van de meer dan 3.100 Nederlandse strijders kwamen uit Zoetermeer en Zegwaart. Zij hebben bijgedragen aan dit bijzondere verhaal in de vaderlandse geschiedenis. En dit wetende, hoe zullen wij over 70 jaar naar de jihadstrijders anno 2016 kijken? Zal er voor hen dan ook een museum zijn?

Bronnen:

www.geschiedenisbelevan.nl

www.volkstellingen.nl

www.politiekcompedium.nl

www.delpher.nl

<http://leiden.courant.nu>

Essen, P. van (samenst.), Voor paus en koning, Stichting Nederlands Zouavenmuseum, Oudenbosch 1998.

Evers, Ingrid M.H. in www.mestreechonline.nl (Evers heeft onderzoek gedaan naar het Limburgse contingent zouaven).

Kok, J.A. de, Nederland op de breuklijn Rome-Reformatie, Assen 1964.

Moers-de Vree, R., Zoetermeerse Zouaven, in Pauselijke dienst in: 't Seghen Waert jg. 20 nr 4, Zoetermeer 2001

Netelbeek, J.W.G., De pauselijke zouaven (www.ngv.nl)

Rozema, Jan Willem, ‘Op, Neerlands jeugd! Naar 't heilig, heilig Rome!’ Een studie naar enkele demografische kenmerken van de Nederlandse pauselijke zouaven 1860-1870, Master Thesis ‘History of International Relations and Global History’, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2010

¹ Er is voor gekozen om in dit artikel de oude spelling ‘zouaven’ aan te houden, zoals die tot in de jaren ‘90 van de 20e eeuw werd gebruikt.

Monument voor de mannen "gesneuveld bij de verdediging van Petrus erf" bij de Basiliek in Oudenbosch (foto Gertjan Moers)

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

Van As Makelaardij bv

www.van_as.nl

Bouwmarkt De Bouwhof

www.bouwhof.com

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

www.lamboo.nl

Henneken Radio en TV

www.radiohenneken.nl

Van der Slik Caravan Centrum

www.vanderslik.nl

Bode Scholten BV

www.bode-scholten.nl

Blomsma Print & Sign

www.blomsma.nl

**Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:
penningmeester@oudsoetermeer.nl**

**Kopij voor 't Seghen Waert 1 graag
voor vrijdag 27 januari inleveren.**

**'t Seghen Waert wordt opgemaakt in Pagemaker/
Indesign. Wilt u afbeeldingen NIET in de tekst
opnemen, maar afzonderlijk aanleveren in jpg-
formaat minimaal 300 dpi / 400Kb.**

Van de voorzitter

Onze vereniging beleeft een hectische tijd. We verlaten 't Oude Huis en trekken in ons nieuwe pand aan de Dorpsstraat 132. We hebben de verhuizing net achter de rug. Er is veel werk verricht door de Zoetermeerse bedrijven Gebr. Huurman, Van Emmerik, Rademaker en Roos. Actieve vrijwilligers hebben het achterplaatsje geruimd en de verfkwast ter hand genomen. Het zal een hele verandering zijn. Het inrichten zal ook wel enkele weken in beslag nemen. We hopen voor de kerst de boel op orde te hebben, zodat de vereniging weer gewoon kan functioneren. We zijn gewend aan de naam 't Oude Huis en we willen voor ons nieuwe pand een mooie aansprekende naam. De oproep aan u allen staat hierna in het kadertje.

Monumentendag 2016 verliep goed. We ontvingen meer geïnteresseerde bezoekers dan andere jaren. Het Historisch Festival op de Markt en in het Stadhuis bleek ook dit jaar een succes. Op de Markt werd een heus riddergevecht uitgevoerd. Heel spectaculair. In het stadhuis presenteerden onze vereniging en het Gemeentearchief zich rondom het thema "Meerpolder 400 jaar". De film met dezelfde titel beleefde een voorpremière en trok zoveel bezoekers dat we bijna te weinig stoelen hadden. Gerrit van Doornen complimenteerden we met het maken van deze film.

De GWZ informeerde vele Zoetermeeders met hun expertise over stambomen en heraldiek. De lezingen van Ton Vermeulen en Reinold Vugs trokken een behoorlijk volle raadzaal. Kortom, we kijken tevreden terug op het Historisch Festival!

Alle werkgroepen zijn bezig om voor 2017 hun nieuwe programma samen te stellen. Aan de hand daarvan maakt het bestuur een jaarkalender en een jaarplan met bijbehorende begroting. Verhuizing of niet, het verenigingswerk gaat gewoon door.

We hopen begin 2017 ons nieuwe pand officieel te openen, maar daarover ontvang u afzonderlijk bericht als we de details op een rijtje hebben.

Tot slot wens ik u fijne feestdagen en een goed begin. Laten we in 2017 het verenigingsleven in ons nieuwe pand een extra dimensie geven!

Bert van Eken

Een naam voor 132

De officiële opening laat nog even op zich wachten, maar het zou wel aardig zijn als we dan ook een naam voor ons nieuwe onderkomen hebben. Iedereen die dit leest wordt uitgenodigd er een te bedenken. Tot 31 december 2016 kunt u uw idee met motivatie insturen aan secretaris@oudsoetermeer.nl of aan secretaris Oud Soetermeer, Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer. Het bestuur zal de mooiste uitkiezen.

De geschiedenis van het pand vindt u in 't Seghen Waert 2 van dit jaar.

Nieuwe leden

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

Dhr. A.B.M. Berendsen, Den Haag
Dhr. C.P. Blaauwhof, Vlijmen
Dhr. F.J. Deutekom, Zoetermeer
Mw. M.A. Glotzbach, Zoetermeer
Dhr. E.R. Hekhuizen, Zoetermeer
Dhr. A. van der Hoeven, Zoetermeer
Dhr. P.P.C. Hooft, Zoetermeer
Mw. A.D. Huijsman, Rotterdam
Dhr. A.G.P. Janson, Stompwijk
Dhr. M.J.H. Koot, Zoetermeer
Mw. M.H. Roos-Moesker, Raalte
Dhr. E. Spaans, Zoetermeer
Dhr. J.B. Spoelstra, Zoetermeer
Mw. D. Switzar, Zoetermeer
Dhr. R.W. Verbaan, Zoetermeer
Dhr. C.J. Ydema, Zoetermeer

Wilt u zich aanmelden als lid, dan kan dit via de website: www.oudsoetermeer.nl

De ontvangstruimte in ons nieuwe pand
(foto Aat Hoogland)

Busreis 'Een dagje Leerdam'

Zaterdag 17 september jl. was het dan zover, onze jaarlijkse busreis, ditmaal naar Leerdam. Met nagenoeg een bus vol (47 personen) gingen we eerst naar Beesd om daar koffie/thee met appelpunt te nuttigen bij Heerlijkheid Mariënwaerd, wat is dat een fraaie buitenplaats. Een korte rit, door het mooie Gelderse landschap, bracht ons in Leerdam. Daar aangekomen liepen we direct door naar het Glasblazerijmuseum waar vier zgp-glasblazers een onderarm van een gorilla aan het blazen en bewerken waren. Eind oktober moet de gehele gorilla van glas dan af zijn. Het was een bijzonder gezicht hoe ze van zand, een paar chemicaliën, vuur en blazen een natuurgetrouwe onderarm van een aap maakten.

Na het bezoek aan de blazerij, dat ongeveer vijf kwartier duurde, liepen we naar restaurant de 'Prikkelinge', waar we onze heerlijke lunch gingen gebruiken op het zonnige terras aan de Linge.

Even over de klok van twee uur nam de rondvaartboot ons mee voor een vaartocht van anderhalf uur over de Linge met zijn prachtige huizen en landerijen. Weer terug bij het restaurant liepen we naar de bus, die ons snel en veilig terugbracht in Zoetermeer. Bij het uitstappen kreeg de activiteitencommissie de complimentjes voor de gezellige en geslaagde dag.

Verzamelen bij de rondvaartboot (Foto Aat Hoogland)

Activiteiten

Voor alle activiteiten kunt u zich opgeven bij mevrouw F. Brandhorst, telefoon 079 - 351 70 47, of via activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl . De activiteiten treft u ook aan op www.oudsoetermeer.nl

Maandag 20 maart 2017

Lezing/filmavond

Locatie: 't Centrum, Frans Halsstraat 1. Aanvang 20.00 uur.

Kosten: Euro 5,- , voor leden Euro 3,-. Reserveren noodzakelijk

Tot en met 31-12-2016

Expositie '400 jaar Meerpolder'

De Fotogroep Zoetermeer exposeert al sinds jaren met regelmaat en met verschillende thema's. Ditmaal is het thema Meerpolder. De leden van de Fotogroep zijn aan de slag gegaan om zo veel mogelijk aspecten van de huidige Meerpolder vast te leggen. Het resultaat van deze inspanningen kunt u hier zien. De expositie omvat 23 foto's van 11 verschillende fotografen.

Locatie: de Morgenster, Nassaulaan 11, Zoetermeer.

Openingstijden: 08.00-19.00 uur

Historisch Festival

Op 1 oktober was het een spektakel op de Markt. Middeleeuwse ridders bereiden strijdrossen en gingen met lange lansen elkaar te lijf, een schrijver kalligrafeerde namen van jongeren, er werd echt klassiek papier geschept. In het stadhuis waren documenten te zien over de 400-jarige Meerpolder, de winnaars van de fotowedstrijd werden bekend gemaakt, de Filmwerkgroep van Oud Soetermeer vertoonde in een try-out de nieuwe film over de Meerpolder en ook twee lezingen stonden in het teken van de jubilaris. Honderden in het stadhuis en duizenden mensen op het plein toonden zo belangstelling voor de historie van Zoetermeer.

Informatiebord: Tweelingdorp

Op initiatief van de gemeente heeft Oud Soetermeer in 2008 twee identieke grote borden over de geschiedenis van de Dorpsstraat geplaatst bij Dorpsstraat 10 en Dorpsstraat 97. Aan de Slootweg bij de bovenmolen is vervolgens een informatiebord over Waterwegen aldaar geplaatst. Andere borden volgden in

Jan Slootweg won de fotowedstrijd 400 jaar Meerpolder met dit nachtelijke beeld
(Foto Jan Slootweg)

de acht jaar daarna: aan de zijgevel van Dorpsstraat 112 over de geschiedenis van Palenstein, de geschiedenis van de Remonstrantse kerk bij Dorpsstraat 84, de Landscheiding bij stadsboerderij de Weidemolen aan de Burgemeester Middelberglaan, over Ontginningen aan de Zegwaartseweg bij het Kangoeroepad, een bord aan de Amerikaweg bij Intratuin over de Schuilkerk, over de Zoetermeerlijn op het perron van Centrum West, de vroegere Drie Hooibargen aan de Zegwaartseweg, de Ambachtsheerlijkheid bij de Grote Dobbe, de Koepelwoningen in Meerzicht, de Stationsspanten aan het Nicolaasplein en over de Meerpolder.

Onlangs is er een bord bijgekomen over de tweelingdorpen Zoetermeer-Zegwaart, die ruim 80 jaar geleden fuseerden. Dit is geplaatst op de vroegere grens, de Leidse- en Delftsewallen. De tekst op het bord luidt als volgt:

‘Tot 1 mei 1935 bestond Zoetermeer uit twee gemeenten: Zoetermeer en Zegwaart. Beide dorpen ontstonden in de middeleeuwen en groeiden op een natuurlijke manier naar elkaar toe. De eerste boeren in Zoetermeer en Zegwaart waren nog vrijwel helemaal zelfvoorzienend. Door de toenemende bevolking werd het echter voordelig om zich te specialiseren in bepaalde ambachten. Zo ontstond er langzaam een middenstand van bakkers, smeden en andere ambachtslieden. Deze vestigden zich bij voorkeur bij een kruispunt van wegen. In Zoetermeer was dat waar de Voorweg, de weg naar Den Haag, de belangrijkste vaarroute de Wallenwetering bereikte.

Aan de westkant van de Dorpsstraat hadden de boeren hun land in noord-zuid richting verkaveld dus kon de bebouwing zich eenvoudig verplaatsen naar de Voorweg / Dorpsstraat. Hier stond de bebouwing op de originele brede kavels. Aan de oostkant verkavelden de boeren hun land oost-west, dus werd in Zegwaart een kavel van de Zegwaartseweg tot aan de Leidsewallen opgeofferd en in percelen verdeeld. Die waren veel smaller dan aan de Zoetermeerse kant. Dit verschil is in het huidige straatbeeld nog zichtbaar.

Vanaf ongeveer het jaar 1200 vormden de dorpen samen de kerkelijke parochie Zoetermeer en hadden ze een gezamenlijke kerk waar nu de Oude Kerk aan de Dorpsstraat staat, precies bij de grens. Deze grens liep dwars over de Dorpsstraat, ter plaatse van de Delftsewallen en de Leidsewallen. Tot 1868 waren deze waterwegen met elkaar verbonden. Waar ze de Dorpsstraat kruisten, lag de Stenen Brug. De grens was aangegeven door een rijtje klinkers in de keienbestrating.

Door de eeuwen heen wilden en moesten de dorpen wel samenwerken. Ze hadden elk hun eigen bestuur maar vaak gemeenschappelijke belangen. Er was voor beide gemeenten één Hervormde kerk, één Rooms Katholieke kerk en

Het informatiebord is te vinden naast de ingang van het makelaarskantoor op de hoek van Dorpsstraat en Leidsewallen (Foto Ton Vermeulen).

één Gereformeerde kerk, er was sinds de 16e eeuw één openbare school, later ook één Christelijke school en één Rooms Katholieke school - toen nog afzonderlijk voor meisjes en jongens. Ook alle verenigingen hadden hun leden uit beide gemeenten. Vanaf 1894 hadden de dorpen zelfs dezelfde burgemeester. In 1846 en 1850 waren al pogingen mislukt om van Zegwaard en Zoetermeer één efficiënte gemeente te maken. Zoetermeer telde minder inwoners (900), maar was veel rijker dan Zegwaard (1400 inwoners) en de Zoetermeeders waren bang dat de nieuwe gemeente Zegwaard zou gaan heten.

Op 27 juli 1931 werd Leopold Roland Middelberg burgemeester van Zoetermeer en Zegwaard. Hij ging aan de slag om van beide dorpen één gemeente te maken. In mei 1932 leverde hij een rapport "ter beoordeling van de wenselijkheid der vereeniging" op. De tijd was blijkbaar rijp want beide gemeenteraden stemden in met de fusie met ingang van 1 mei 1935. Omdat de fabriek Nutricia in Zegwaard altijd Zoetermeer als vestigingsplaats in reclame gebruikte, waardoor "de naam Zoetermeer door de maatschappij Nutricia in de gehele wereld bekend is", kozen de gemeenteraden voor Zoetermeer als naam van de nieuwe gemeente'.

Website Het Geheugen van Nederland vernieuwd

Het Geheugen van Nederland, (www.geheugenvannederland.nl) de grootste beeldbank van Nederlandse musea, bibliotheken en archieven, heeft een fikse opknapbeurt ondergaan.

Wat opvalt is de eigentijds vormgegeven homepage. Maar er is meer. Ook de indeling is aangepast en het zoeken is verbeterd. U kunt nu gemakkelijker door de verschillende collecties lopen. Niet alleen op uw pc, maar ook op uw tablet en smartphone.

Het Geheugen van Nederland heeft in een groot landelijk digitaliseringsproject meer dan 800.000 beelden bij elkaar gebracht: schilderijen, tekeningen, foto's, boeken, beeldhouwwerken, keramiek, postzegels, affiches, krantenknipsels en nog veel meer. Tezamen vertellen ze het boeiende verhaal van Nederland én van de omstreken waarmee wij in de loop der jaren te maken hebben gehad. Van 17e-eeuwse kunst tot foto's van het dagelijks leven anno 1965; van kinderprentenboeken tot landkaarten; van vazen tot de koe die 100.000 kilogram melk gaf (1970).

Om de vernieuwing te vieren dook KB-collectiespecialist Huibert Crijns in de archieven van het Geheugen van Nederland. In zijn blog (op blog.kb.nl) leest u over de juweeltjes die hij tegenkwam.

Het Geheugen van Nederland is een gezamenlijk project van 92 erfgoedinstellingen en ontwikkeld door de Koninklijke Bibliotheek.

Boek: Zevenhuizen door het oog van de naald

Bram Veerman schreef dit boek, met als ondertitel 'de tragedie op 29 april 1945'. Kenners weten dat het gaat over de overval door de Duitsers op het jachthuis aan de Rotte . In het boek belicht Veerman ook een aspect dat wat onderbelicht is gebleven, namelijk wat de gevolgen voor Zevenhuizen hadden kunnen zijn. De auteur gaat in op de represaillemaatregelen die de Duitsers in vergelijkbare gevallen hebben genomen en vertelt waarom zo'n maatregel niet door de Duitsers is genomen.

Het boek (56 pagina's) is te koop in het Historisch Centrum 'Ons Verleden' Tweemanspolder 15, Zevenhuizen. Het Centrum is geopend: iedere laatste zaterdag van de maand 13.30 – 16.00 uur.

Van Herwijnen Outdoor Store

*Dorpsstraat 66
anno 1908*

vrijtijdskleding
wandelschoenen
bergschoenen
tenten

van
Herwijnen

dartsport
schietsport
campingaz dealer
kampeerartikelen

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl

